

Kuntoutuksen ja osallisuuden vahvistamisen työelämätoimikunnan tilannekuva v. 2020–2021

Kuntoutuksen ja osallisuuden vahvistaminen työelämätoimikunta on laatinut tilannekuvan toimialansa tutkintojen näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadusta. Työelämätoimikuntien tehtäviin kuuluu tuottaa vuosittain tietoa ammatillisen koulutuksen näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadusta omalla toimialallaan (Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017). Tätä tehtävää varten työelämätoimikunnilla on ollut käytössään seuranta-, arviointi- ja palautetietoa muun muassa Opetushallinnon tilasto-, ohjaus- ja säätelypalvelusta ja kansallisesta KOSKI-tietovarannosta.

Vuoden 2020 suoritustiedot on annettu toimikuntien käyttöön vuoden 2021 keväällä. Tämän ajankohdan jälkeen KOSKI-dataan tehdyt oppilaitosten tekemät mahdolliset korjaukset eivät näy tässä tilannekuvassa. Sama koskee vuoden 2021 suoritustietojen tilastotietoja, jotka on poimittu KOSKI-tietokannasta 2022 alkuvuodesta. Tarkistettavat suoritustiedot julkaistaan myöhemmin Opetushallinnon tilastopalvelussa Vipunen.fi -sivustolla.

Tilannekuvassa käytetyt tiedot on poimittu KOSKI-tietokannasta suoraan siinä muodossa kuin oppilaitokset ovat ne ilmoittaneet. Tilastot voivat sisältää puutteellisia tai virheellisiä tietoja. Esimerkiksi teknisistä syistä johtuen, kaikki oppilaitosten omiin opintohallintojärjestelmiin kirjatut tiedot eivät ole siirtyneet KOSKI-tietokantaan oikein, jolloin tieto tilastoituu ”ei tietoa”/”ei ilmoitettu” -kohtien alle.

Lähdemateriaalina on ollut esimerkiksi toimikuntien vierailukäyntiraportit, oikaisupyynnöt ja lausunnot.

Tutkintojen ja tutkinnon osien suoritustiedot

Tutkintojen ja tutkinnon osien suoritukset	2020		2021	
	koko tutkinto	tutkinnon osa	koko tutkinto	tutkinnon osa
Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto	126	528	187	877
Mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto	289	1 143	287	1 259
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto	287	1 251	368	1 548
Vammaisalan ja erityisen tuen osaamisala	70		72	
Työvalmennuksen osaamisala	170		272	
Näkövammaistaitojen ohjauksen osaamisala	2		19	
Tyhjä	45		5	
***Kehitysvamma-alan ammattitutkinto	77	279	54	168
***Vammaisalan ammattitutkinto			2	11
Henkilökohtaisen avun osaamisala				
Kehitysvamma-alan osaamisala			2	
Vanhustyön erikoisammattitutkinto	99	711	135	1 106
**Muistioireisen ja muistisairaana ihmisen elämän tukemisen osaamisala			26	
**Ikävalmennuksen osaamisala			7	
**Ikääntyneen ihmisen palveluohjauksen osaamisala			4	
**Elämän loppuvaiheen hoitotyön osaamisala			20	
Tyhjä			78	
Yhteensä	878	3 912	1 033	4 969

* Tiedot poimittu alkuvuodesta 2021 (vuoden 2020 tietojen osalta) ja alkuvuodesta 2022 (vuoden 2021 tietojen osalta), eikä tietoja ole päivitetty näiden ajankohtien jälkeen. Tutkinnon osien suoritukset eivät sisällä paikallisina

ilmoitettuja tutkinnon osia. Siirtymäajalla olevat tutkinnot eivät näy ko. taulukossa eivätkä sisälly taulukossa oleviin määriin.

** Vanhustyön erikoisammattitutkinnon osaamisalat tulleet perusteisiin 1.1.2021 alkaen.

*** Vammaisalan ammattitutkinto tutkintorakenteeseen 1.8.2021 alkaen, aiemmin kehitysvamma-alan ammattitutkinto.

Pohdintoja

Tutkintojen ja tutkinnon osien määrien kehitys

Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto: Koko tutkinnon ja tutkinnon osien suoritusmäärissä on selvää kasvua verrattuna vuoteen 2020. Mielenterveys- ja päihdeongelmien hoidon tarve on lisääntynyt ja tämä osittain selittää nousua suorituksissa. Alan vetovoima näkyy myös koulutukseen hakeutumisessa.

Mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto: Koko tutkinnon suorituksissa ei ole tapahtunut muutosta, mutta osatutkintoja tehtiin vuonna 2021 aiempaa vuotta selvästi enemmän. Mielenterveys- ja päihdeongelmien lisääntyminen yhteiskunnassa lisää ammattilaisten mielenterveys- ja päihdetyön koulutustarvetta. Koronalla on varmasti myös vaikutuksensa mielenterveys- ja päihdetyön lisääntyneelle koulutustarpeelle. Toisaalta työntekijöiden on ollut koronan aikana vaikeampi irrottautua työstä koulutukseen, kun kaikki resurssi tarvitaan arjen työssä.

Vanhustyön erikoisammattitutkinto: Aikaisemmin suoritettiin suhteellisesti paljon yksittäisiä tutkinnon osia, mutta tutkinnon uudistuksen jälkeen vaikuttaisi siltä, että nyt suoritetaan myös koko tutkintoja ja niiden osaamisaloja. Yhtenä kysymyksenä on hyvä edelleen pohtia sitä, miten laadukasta koulutus voi olla, jos tutkinnon suorittajia on vain muutamia / koulutuksen järjestäjä.

Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto: suorittajamäärät ovat lisääntyneet koko tutkinnon osalta huomattavasti. Vuodesta 2019 (147) vuoteen 2021 (368). Vuosien 2020 ja 2021 välillä lisäys on ollut 81 tutkintoa. Osaamisalojen suhteen erityisesti työvalmennuksen osuus on lisääntynyt.

Vammaisalan ammattitutkinto / kehitysvamma-alan ammattitutkinto: Tutkintosuoritukset laskeneet vuodesta 2020 vuoteen 2021 jonkin verran. Syynä voi osaksi olla uuden Vammaisalan ammattitutkinnon tulo tutkintorakenteeseen 1.8.2021. Uuden tutkinnon myötä kehitysvamma-alan ammattitutkinto poistui tutkintorakenteesta. Alalla on työvoiman tarve ja koulutusta, erityistä osaamista tarvitaan. Uusi vammaisalan ammattitutkinto tarjoaa tähän mahdollisuuden myös jatkossa. Tarpeeseen vastaa osaltaan myös sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon vammaistyön osaamisala. Tutkinnon osista eniten tehtiin vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin tukemiseen liittyvää tutkinnon osaa, joka on alalla tärkeä. Uusi tutkinto sisältää tutkintorakenteesta poistuneen kehitysvamma-alan at:n tutkinnon osat päivitettyinä omana osaamisalanaan. Tutkinnon toinen osaamisala on henkilökohtaisen avun osaamisala. Tutkintosuorituksia oli 2 vuonna 2021.

Tutkintojen järjestäminen

Aktiiviset koulutuksen järjestäjät / järjestämisluvut

Tutkinto	Järjestämisluvut	Aktiiviset järjestäjät 2020–2021
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto	33	26
Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto	32	25
Mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto	28	23
Vanhustyön erikoisammattitutkinto	40	32
Vammaisalan ammattitutkinto*	40	5

*1.8.2021 alkaen

** aktiivisuus määritellään sillä, onko koulutuksen järjestäjältä/oppilaitokselta kirjautunut tutkintojen tai tutkinnon osien suorituksia joko 2020 tai 2021 vuonna toimikunnalle toimitetun KOSKI-datan perusteella. Tiedot poimittu alkuvuodesta 2021 (vuoden 2020 osalta) ja alkuvuodesta 2022 (vuoden 2021 osalta), eikä tietoja ole päivitetty näiden ajankohtien jälkeen.*

Pohdintoja

Tutkintojen järjestäminen

Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto: Järjestäjien välillä on eroja tutkinnon suoritusten määrässä. Yhdeksällä järjestäjällä on 13–30 tutkintoa vuodessa. Kolmellatoista järjestäjällä on 1–10 tutkintoa vuodessa. Koulutuksen järjestäjät ovat pääpainotteisesti Etelä- ja Keski-Suomessa, Savossa ja Pohjois-Karjalassa.

Mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto: Koulutuksen järjestäjien kesken on suuria eroja tutkinnon suoritusten määrässä. 20–100 tutkintoa vuodessa on viidellä koulutuksen järjestäjällä. 1–2 tutkintoa vuodessa on kuudella koulutuksen järjestäjällä. Koulutuksen järjestäjiä on eniten Etelä-Suomessa, pohjoisin Rovaniemellä.

Vanhustyön erikoisammattitutkinnossa tutkinnon järjestämislupia vuonna 2021 oli 40. Tämä on sama määrä kuin 2020. Aktiivisten tutkinnon järjestäjien määrä oli kasvanut edellisestä vuodesta kahdella. Vuonna 2021 luku oli 32. Aktiiviset tutkinnon järjestäjät sijoittuvat Itä- ja Etelä-Suomen alueelle. Pohjoinen Suomi on edelleen niukasti edustettuna tämän tutkinnon järjestäjissä. Esimerkiksi Rovaniemellä vanhustyön erikoisammattitutkinnon suorituksia on tehty viimeksi vuonna 2018, joten tutkinto- tai tutkinnon osien suorituksia ei Pohjois- Suomessa juurikaan ole.

Vanhustyön erikoisammattitutkinnon perusteet uudistuivat 2021 vuoden alussa. Edelleen tutkintojen suoritusten määrä hajaantuu koulutuksen järjestäjien kesken siten, että muutamissa oppilaitoksissa tutkintoja tehdään paljon ja joissain vain muutamia koko tutkintoja ja yksittäisiä tutkinnon osia.

Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto: aktiivisten koulutuksen järjestäjien määrä on hieman noussut verrattuna tilannekuvaan 2018–2019. Maantieteellinen kattavuus on hyvä, poislukien Pohjois-Suomi. Eniten tutkintoja suoritetaan pääkaupunkiseudulla, Pohjanmaalla ja Itä-Suomessa. Kaksi tutkinnon järjestäjää ovat järjestäneet tutkinnoista n. 25%.

Vammaisalan ammattitutkinto / kehitysvamma-alan ammattitutkinto: v. 2021 suorituspäämäärässä on eroja, koko tutkintojen määrät vaihtelevat 1–12 välillä. Tutkinnon osia on suoritettu 1–54/koulutuksen järjestäjä. Maantieteellinen kattavuus on hyvä, poislukien Pohjois-Suomi.

Kielellinen jakautuminen 2020:

Mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto: suomi 100%
Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto: suomi 94,4%, ruotsi 5,56%
Vanhustyön erikoisammattitutkinto: suomi 97,98%, ruotsi 2,02%
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto: suomi 100%
Vammaisalan ammattitutkinto / kehitysvamma-alan ammattitutkinto: suomi 100%

Kielellinen jakautuminen 2021:

Mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto: suomi 99,3%, ruotsi 0,7%
Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto: suomi 100%
Vanhustyön erikoisammattitutkinto: 100%
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto: suomi 100%
Vammaisalan ammattitutkinto / kehitysvamma-alan ammattitutkinto: suomi 98,21%, ruotsi 1,79%

Näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laatu

Näyttöjen suorituspaikan jakautuminen

Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto sekä mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto: näytöt toteutuvat pääsääntöisesti työelämässä.

Vanhustyön erikoisammattitutkinto: Näyttöjä suoritettiin pääasiassa työpaikalla jo vuonna 2020 79,8 %:sti ja vuonna 2021 määrä nousi jo 92,0 %:iin. Kuitenkin oppilaitoksissa suoritettujen näyttöjen osuus kasvoi jonkin verran eli 2020 > 0,55% 2021>1,1, % vuoteen 2021. Tässä oletettavasti on koronatilanne vaikuttanut näyttöympäristöihin. Oppilaitoksissa ja työpaikoilla suoritettavat näytöt vähenivät prosentuaalisesti hiukan vuoteen 2021. Näyttöympäristöinä työpaikat ovat saaneet hienosti yhä enemmän jalansijaa. Tämä on erittäin hyvä suunta. Työpaikalla ja oppilaitoksissa tehtävien näyttöjen osuus on vähentynyt edelleen mutta sekä oppilaitoksissa tehtävien näyttöjen määrä on kasvanut, mikä ei sinällään palvele vanhustyön erikoisammattitutkintoa ja sen suorittamista, kun on kyse tutkinnosta, jonka tarkoituksena on kehittää työelämän toimintaa ja ammattilaisten osaamista. Koronan vaikutus on todennäköisesti nähtävissä pelkästään oppilaitoksessa arvoitujen näyttöjen osuuden nousuna.

Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto: työpaikalla tapahtuneet näytöt ovat lisääntyneet lähes 10 % vuosien 2020–2021 välillä (82,7 %; 91,3 %). Oppilaitoksessa tapahtuvat näytöt ovat lisääntyneet 0,8 % toteutuman ollessa 1,7%. Tässä voidaan ajatella olevan mukana Covid-19 pandemian vaikutusta. Opiskelijoilla on ollut korona-aikana jonkin verran rajoitettua pääsyä työpaikoille mm. opiskelijan puutteellisesta rokotesuojasta johtuen ja asiaan liittyvän lainsäädännön velvoitteista (ttl 48 §). Työpaikat + oppilaitos yhdessä näyttöpaikkoina ovat vähentyneet 1 % vuosien 2020 ja 2021 välillä. Ei tietoa näyttöpaikasta vähentynyt merkittävästi eli lähes 10%.

Vammaisalan ammattitutkinto / kehitysvamma-alan ammattitutkinto: Molempien tutkintojen osalta näytöt suoritetaan pääsääntöisesti työpaikoilla.

Amispalautteen keskiarvo näytöstä (päättökysely)

Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto: 4,8
Mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto: 4,8
Vanhustyön erikoisammattitutkinto: 4,8
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto: 4,8
Kehitysvamma-alan ammattitutkinto: 4,9

** Arviointiasteikko 1–5, jossa (5) täysin samaa mieltä, (4) jokseenkin samaa mieltä, (3) osin samaa osin eri mieltä, (2) jokseenkin eri mieltä, (1) täysin eri mieltä*

Työelämäpalautte

Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto: 3,9
Mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto: 4,4
Vanhustyön erikoisammattitutkinto: 4,1
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto: 4,2
Kehitysvamma-alan ammattitutkinto: 3,9

Vanhustyön erikoisammattitutkinto: Työelämän arvioijien koulutus on myös edelleen tärkeä kysymys, erityisesti, kun on kyseessä uudet tutkinnon perusteet. Työelämäpalautteen (1.7.2021-30.1.2022) työpaikkaohjaajien mukaan alimmat arviot 3,8 ovat saaneet oppilaitos tarjosi riittävästi tukea oppilaan ohjaamiseen sekä oppilaitos tarjosi riittävästi tukea oppilaan näytön arviointiin. Tämä herättää kysymyksiä siitä, miten arvioijia on perehdytetty/ koulutettu uusien tutkinnon perusteiden mukaisesti toteutettavien näyttöjen arviointitehtävään ja miten työelämän arvioijia on tuettu ohjauksessa ja arvioinnissa uusien tutkinnon perusteiden osalta. Työpaikoilla on kiire ja mikä on arvioijien osaaminen ja kuka on soveltuva arvioimaan uudenmuotoista osaamista osoittavia näyttöjä.

Pohdintoja

Kaksikantaisuuden toteutuminen osaamisen arvioinnissa

Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto ja mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto: kaksikantaisuus toteutuu erittäin hyvin.

Vanhustyön erikoisammattitutkinto: Arvioijina näytöissä oli pääasiallisesti työelämän edustajat sekä opettajaedustajat eli kaksikanta-arviointi toteutui hyvin. Kahden opettaja-arvioijan tekemät näyttöjen arvioinnit kuitenkin lisääntyivät vuodesta 2020 vuoteen 2021 siten, että se oli aiemmin 0,7% ja vuonna 2021 prosentuaalinen luku oli 3,1%. Kun näyttöjen määrä on kasvanut melko paljon, on tämä muutos jo noteeraamisen arvoinen. Mikä on ollut koronan osuus tässä? Yksi tekijä voi olla sosiaali- ja terveysalan työpaikkojen työpaineilla ja työelämän arvioijien saatavuuden vaikeuksilla. Ei tietoa näyttöjen suorittamisen paikasta on prosenttimääräisesti vähentynyt tilastoissa siten, että vuonna 2018 se oli 7,4% ja 2021 enää 2,6%. Tiedon keruu on tehostunut.

Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto: työelämä + opettajat yhdessä on lisääntynyt lähes 10 %, mikä voidaan nähdä erityisen hyvänä ja tavoiteltuna kehityksenä. Vain opetusalan/koulutuksen järjestäjän edustajat arvioijina osuus on melko ennallaan, lisäystä 0,4%. Ei tietoa vähentynyt oleellisesti eli lähes 10%.

Vammaisalan ammattitutkinto / kehitysvamma-alan ammattitutkinto: Kehitysvamma-alan ammattitutkinnossa kaksikantaisuus toteutuu hyvin, vammaisalan ammattitutkinnon osalta ei vielä riittävästi tilastotietoa johtopäätöksiä varten.

Perustelut oppilaitoksissa järjestettäville näytöille

Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto ja mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto: Näyttöjä ei järjestetä oppilaitoksissa. Näytöt tapahtuvat työpaikoilla käytännön työtehtävissä.

Yleistyksen oikaisupyynnöistä

Työelämätoimikunnalle ei ole saapunut oikaisupyynnöitä vuosina 2020–2021.

Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmien tilanne

Työelämätoimikunnalle on saapunut vuosina 2020–2021 23 ministeriön lausuntopyyntöä osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmista. Näistä toimikunta on antanut 15 puoltavaa lausuntoa.

Tutkintojen perusteiden toimivuus

Pohdintoja

Tutkinnon perusteiden työelämävastaavuus

Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto sekä mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto: Tutkinnon perusteet vastaavat hyvin työelämän tarpeita.

Vanhustyön erikoisammattitutkinto: Pohdittavia asioita on vanhustyössä nyt paljon: työntekijöistä on pulaa, työn imuvoima on ollut vähenemässä hoitotyön imun vähenemisen myötä ja työpaikoilta on vaikeampi lähteä koulutukseen työvoimapulan vuoksi. Tutkinto ei myöskään vaikuta palkkaukseen, eikä aina työtehtäviinkään. Osaamisalojen suorittaminen on ollut positiivinen muutos ja se on lisännyt koko tutkinnon suorittajien määrää, mutta nähtäväksi jää, miten uusien osaamisalojen suorittajat sijoittuvat työelämään. Erityisesti ikääntyneen ihmisen palveluohjauksen osaamisalan ja ikävalmennuksen osaamisalan suorittajien osalta olisi tärkeää seurata työhön sijoittumista ja koulutuksen hyödyntämisen mahdollisuuksia.

Vammaisalan ammattitutkinto / kehitysvamma-alan ammattitutkinto: tutkinnon perusteet vastaavat hyvin työelämän tarpeisiin. Tutkinnon suorittaminen ei kuitenkaan tuota kelpoisuutta kaikkiin alan työtehtäviin.

Valinnaisuuden toteutuminen tutkintojen suorittamisessa

Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto: Suosituin valinnainen tutkinnon osa on Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmien käyttäminen (202).

Mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto: Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdetyö (290) on suositumpi valinnainen tutkinnon osa kuin ikääntyneiden mielenterveys- ja päihdetyö (147). Toiseksi valinnaiseksi tutkinnon osaksi on valittu tutkinnon osia ammattitutkinnoista tai toisesta erikoisammattitutkinnosta.

Kokemukset tutkinnon perusteiden toimivuudesta

Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto sekä mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto: Työelämätoimikuntaan ei ole otettu yhteyttä asian tiimoilta. Tämä kertonee siitä, että perusteet ovat toimivat.

Vanhustyön erikoisammattitutkinto: Vanhustyön erikoisammattitutkinnon osalta työelämätoimikuntaan ei ole otettu yhteyttä tutkinnon perusteiden osalta eikä esitetty kysymyksiä tutkinnon perusteisiin liittyen. Näin ollen voisi päätellä, että uudistuneet tutkinnon perusteet ovat olleet selkeät. Lisäohjeistusta osaamisalojen rakenteesta, tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksista tai ammattitaidon osoittamistavoista ei ole tarvittu. Tutkinnon perusteet on todennäköisesti koettu toimiviksi. Vain osaamisaloista Ikääntyneen ihmisen palveluohjauksen osaamisalan osalta on käyty keskustelua siitä, miten tutkinnon suorittajat asemoituvat palveluohjauksen kenttään, kun useimmissa kunnissa palveluohjaajan viran pätevyysvaatimuksena edellytetään ammattikorkeakoulututkintoa.

Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto: edelleen yhteistyö työelämän ja oppilaitosten välillä on tärkeää samoin kuin tehdä tutkintojen sisältöä ja tavoitteita entistä tunnetummaksi. Henkilöstön vaihtuvuus mm. eläköitymisten ja henkilöstön lisääntyneen liikkuvuuden vuoksi vaatii myös kaikenlaisen yhteistyön merkityksen korostamista ja tunnetuksi tekemistä (koulutusten tavoitteet, sisällöt jne.)

Vammaisalan ammattitutkinto: ei vielä riittävästi kokemuksia tai palautetta.